

Žaloba stejně jako rozsudek patří mezi nejdůležitější nástroje civilního práva procesního.

Na úvod lze žalobu stručně charakterizovat jako procesní nástroj, jehož prostřednictvím je subjekt (žalobce) oprávněn v občanském soudním řízení nárokovat vůči jinému subjektu (žalovaný) práva uvedená v právních předpisech nebo vyplývající ze smlouvy, je-li o tato práva mezi subjekty spor. Co se týče právních předpisů, jde o právní předpisy občanského – či obecněji lze říci civilního – práva hmotného. Těmito hmotněprávními předpisy jsou zejména občanský zákoník, obchodní zákoník, zákon o rodině, zákoník práce, dále též třeba zákon o vlastnictví bytů, autorský zákon, zákon o ochraně průmyslových vzorů, zákon o ochranných známkách, zákon o konkursu a vyrovnání a jiné. Právům žalobce odpovídají povinnosti žalovaného.

Co se týče rozsudku, ten je ve své podstatě odpovědí na žalobu, odpovědí na to, zda žalobou uplatněný nárok je nebo není oprávněný. Rozsudek je jednou z forem procesního rozhodnutí, a to formou nejdůležitější. Je procesním nástrojem, kterým soud, jde-li o rozhodování v rámci občanského soudního řízení (dále též jen „řízení“, popř. „civilní proces“)¹, autoritativně rozhoduje o nároku žalobce – tedy o vzájemných (sporných) právech a povinnostech žalobce a žalovaného –, kterého se žalobce domáhá žalobou podanou u soudu. Jinak řečeno, jde o rozhodnutí soudu ve věci samé.

Již i z tohoto stručného úvodu je zřejmé, že žaloba a rozsudek jsou instituty civilního procesu, mezi kterými musí být určitá vzájemná souvislost, určitá návaznost. Otázkou je, jak těsná je tato souvislost, do jaké míry je rozsudek, resp. soud, který na závěr řízení rozsudek vydává, žalobou vázán, může-li se od žaloby odchýlit a pokud ano, tak za jakých podmínek a jakým způsobem.